

Ada Ferrer: «Durant la pandèmia ningú no s'ha preocupat de la felicitat de les persones»

"Viure en societats desiguals, pobres, amb grans taxes d'atur i poca cohesió social té efectes en la felicitat dels individus", sosté | "Catalunya té un fracàs escolar molt gran, però a la vegada té molta gent a la Universitat; està en una situació molt polaritzada", exposa | I avisa: "Hi ha preocupació perquè el percentatge de dones que estudien Economia està disminuint"

L'economista Ada Ferrer, a la seu de la Fundació Congrés de Cultura Catalana. | M.R.M.

Segona entrevista del dossier «Investigadores»

Ada Ferrer (Sabadell, 1971) es va llicenciar en Economia per la UAB i el 2003 va obtenir dos doctorats a l'Institut Tinbergen (Universitat d'Amsterdam) -amb la tesi doctoral titulada 'Quantitative analysis of well-being with economic applications'- i a l'Institut Polítècnic Rensselaer (Nova York, EUA), amb la tesi 'Consumption, behavior, & the environment: Theoretical &

empirical dimensions'.

Des del 1999 fins el 2007 ha ocupat diferents llocs de recerca a l'Institut Tinbergen, incloent-hi una beca VENI de la Fundació Nacional de Ciències d'Holanda. Actualment, és investigadora de l'Institut d'Anàlisi Econòmica del Consell Superior d'Investigacions Científiques (IAE-CSIC), professora de la Graduate School of Economics de Barcelona i del doctorat en Anàlisi Econòmica de la UAB i és directora del Màster d'economia de les polítiques públiques.

Des del 2009 és investigadora associada de l'Institut per l'Estudi laboral (IZA), també és membre de Mercats, Organitzacions i Vots en Economia (MOVE) i directora del Panel de Benestar Mundial (World Well-Being Panel). Va ser editora associada de la "Journal of Economic Behavior and Organization" (2011-2016) i també ha publicat en revistes com "Economic Journal", "Health Economics" i el "Journal of Public Economics". Ha obtingut una beca ICREA i ha col·laborat en nombrosos projectes de la Unió Europea, com per exemple: Projecte GINI, EPICURUS i Health @Work. L'any 2011 va rebre una beca RecerCaixa per al seu projecte "Ubicación de inmigrantes y preferencias residenciales nativas en España: ¿nuevos guetos?".

Les seves principals línies d'investigació són l'anàlisi economètrica del benestar subjectiu i l'economia del comportament, centrant-se en temes de desigualtat, salut, ingressos i actituds de riscos. Molt del seu treball ha estat àmpliament citat i compta amb més de 10.000 cites en publicacions científiques.

Llibres destacats:

Ferrer-i-Carbonell, A. (2003). *Quantitative analysis of well-being with economic applications*. Amsterdam: Thela Thesis Publishers (PhD Thesis).

Ferrer-i-Carbonell, A.; Van Praag, B. (2004). *Happiness Quantified: A Satisfaction Calculus Approach*, OUP Oxford.

Articles destacats:

Budria, S.; Ferrer-i-Carbonell, A. (2019). Life satisfaction, income comparisons and individual traits. *Review of Income and Wealth*, 65: 337-357

Fernández-Huertas Moraga, J.; Ferrer-i-Carbonell, A.; Saiz, A. (2019). Immigrant Locations and Native Residential Preferences: Emerging Ghettos or New Communities? *Journal of Urban Economics*, 112: 133-151

Ferrer-i-Carbonell, A.; K. Gërkhani (2016). Tax evasion and well-being: A study of the social and institutional context in Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Economy*, 45, 149-159

Ferrer-i-Carbonell, A.; Frijters, P. (2004). "How important is methodology for the estimates of the determinants of happiness?" *The Economic Journal*, 114(497), 641-659.

Ferrer-i-Carbonell, A. (2005). "Income and well-being: an empirical analysis of the comparison income effect". *Journal of public economics*, 89(5-6), 997-1019.

Van Praag, B. M.; Frijters, P.; Ferrer-i-Carbonell, A. (2003). "The anatomy of subjective well-being". *Journal of Economic Behavior & Organization*, 51(1), 29-49.

Van Praag, B.M.S.; Ferrer-i-Carbonell, A. (2011). Happiness Economics: A New Road to measuring and Comparing Happiness. *Foundations and Trends in Microeconomics*, 6: 1-97.

Entrevista:

Com sorgex en tu l'interès per l'economia?

Com que jo era d'esquerres vaig pensar en Karl Marx, que també havia sigut economista. Tot i

que ara penso diferent, em vaig decidir per fer Econòmiques. La meva segona opció era estudiar Psicologia. I ara és curiós que treballo investigant en la intersecció entre economia i psicologia, les dues carreres per les que em vaig decantar amb 17 anys.

Al final van confluïr els dos interessos.

El que més m'atreïa de l'economia era la microeconomia. I tot i que també la trobo interessant, m'he decantat més per la vessant socioeconòmica, el punt de vista de l'individu i el seu comportament: per què prenem decisions, de quina manera les prenem, per què anem a treballar i no ens quedem a casa cuidant dels fills, per què tenim un consum sostenible o no? Decisions d'aquest tipus on l'economia intersecciona amb la psicologia. Això és el que des del principi m'havia interessat. I, de fet, el primer màster i el primer doctorat que vaig fer ja estaven enfocats cap aquesta direcció.

Cap on t'orientes quan acabes els estudis d'Economia?

Sabia que volia seguir estudiant i fer un màster. Aleshores vaig estar col·laborant amb el professor Martínez Alier en temes de medi ambient. Aquesta col·laboració em va motivar a continuar estudiant i vaig demanar una beca Fulbright per anar als Estats Units a fer un màster sobre economia i medi ambient. Després vaig decidir tornar a Europa per anar a Amsterdam i treballar amb el professor Bernard Van Praag, que estudiava el tema de la felicitat. I així vaig canviar el meu tema d'estudi.

Però vas fer la tesi als Estats Units?

Al Rensselaer Polytechnic Institute (RPI), a l'estat de Nova York, a la ciutat de Troy. Va ser durant la meva estada als EUA que em vaig adonar que m'agradava la investigació i la recerca, i que m'hi volia dedicar.

Pensem.cat és un projecte de la Fundació Congrés de Cultura Catalana.

Si creus que l'existència d'aquesta revista de difusió de la recerca universitària i el coneixement acadèmic és útil i vols contribuir a fer-la sostenible...

...associa't a la Fundació!

Com és que vas fer aquest canvi, marxar a Amsterdam per estudiar un tema que no era el teu?

Perquè volia tornar a Europa. Vaig buscar en una llista de temes de recerca per escollir i el que em va interessar va ser el de la felicitat. Quan estava estudiant economia i medi ambient, el que més tractava i m'interessava eren els temes de comportament. Tot estava relacionat amb com els individus es comporten, com prenen decisions que poden ser més o menys respectuoses envers el medi, etc. I buscant un tema d'estudi, el de la felicitat va ser el que em va semblar més atractiu. Vaig escriure la tesi amb el professor Van Praag, una persona molt coneguda en el camp del benestar subjectiu. És aquí on vaig enfocar la meva tesi: entendre les avaluacions que els individus donen de la seva pròpia situació. Al mateix temps, però, vaig seguir fent recerca de comportament i medi ambient i finalment vaig acabar la tesi als EUA, i per això tinc les dues tesis: una sobre medi ambient i l'altra sobre felicitat.

Als 70 només hi havia dues persones estudiant les opinions dels individus sobre el benestar per aplicar-ho després a polítiques públiques

Tots aquests estudis del benestar i de la felicitat que vas trobar a Amsterdam, aquí a Catalunya en quin punt estaven? S'investigaven aquestes qüestions?

A nivell internacional era un tema molt nou. Als anys 70 només hi havia, en principi, dues persones estudiant les opinions dels individus sobre el benestar per tal d'aplicar-ho després a polítiques públiques per exemple. Aquestes persones eren els professors Van Praag i Richard Easterlin, que l'any 1974 va escriure l'article "Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence", i que ha donat pas al que es coneix com a 'paradoxa d'Easterlin'. A partir dels 90, més persones ja van començar a donar continuïtat a aquests estudis, jo inclosa. A principis de l'any 2000 hi va haver el primer *workshop* de *happiness economics*, que es fa a Oxford. Allà érem unes 20 persones, totes les persones del món que estàvem treballant el benestar des de l'economia en aquell moment.

Per tant, és un tema d'estudi molt recent.

Sí, efectivament. En aquell *workshop* es van conèixer Van Praag i Easterlin. Ambdós estaven molt emocionats de veure que hi havia gent jove estudiant el mateix que ells. Jo no vaig ser la pionera ni molt menys, però vaig tenir la sort de formar part d'aquest grup de 20 persones que treballàvem la felicitat i el benestar. Ara hi ha hagut un increment enorme de la literatura i hi ha molta gent que es dedica això, tot i que mai hi haurà tanta gent com en altres àmbits de l'economia.

És interessant que dins del camp econòmic aquests tipus d'estudis sobre el comportament i benestar són els més desconeguts pel públic en general. Però els economistes us dediqueu a coses com predir el vot de la gent i altres formes de comportament.

Són àmbits una mica diferents, però, per exemple, recentment s'han fet estudis de benestar i comportament electoral que demostren que el nivell de satisfacció vital dels individus està molt relacionat amb si votaran a qui hi ha actualment al poder o no. En moments de baix atur, de creixement econòmic alt, etc. hi ha més possibilitats que surti reelegida la persona que hi ha llavors al poder.

És a dir, el nivell de satisfacció és millor predictor que no pas la macroeconomia?

Exacte. Això és perquè la satisfacció amb la vida inclou totes les variables juntes més les percepcions que tenen els individus. Per tant, explica millor com els individus es comportaran, tot i que això no vol dir necessàriament que ho facin de manera racional.

Si l'anàlisi econòmica et permet mesurar els perfils concrets dels individus, podries saber quin comportament tindrà una persona en funció del seu estatus econòmic, el lloc on viu, etc.?

Per respondre aquesta pregunta utilitzaré un exemple que utilitza el biòleg Edward O. Wilson sobre el comportament de les formigues. Si mirem les formigues des de dalt quan caminen en fila i els posem un pal enmig del seu camí, elles desvien el seu camí i segueixen caminant. Podem preveure perfectament el seu comportament. Però el que fan és seguir a la del davant, és a dir que no són tant conscients com tu d'allò que està passant. Doncs jo, a vegades, em pregunto fins a quin punt nosaltres estem més o menys predeterminats a pensar el que pensem. Quan dic predeterminats no em refereixo a que hi hagi un ésser superior que ens posi el pal enmig del camí, sinó en que som d'una manera que si ens passa A farem B amb una probabilitat molt alta. Aleshores, fins a quin punt això ho podem preveure? Ens equivoquem molt preveient el comportament de les persones perquè hi ha molts factors aleatoris, però sí que és cert que tenim instruments per intentar entendre millor per què la gent es comporta d'una manera o d'una altra.

[noticiadiariambautor]93/164[/noticiadiariambautor]

Pots explicar breument en què consisteixen l'anàlisi econòmica amb què treballes?

Als anys 90 els psicòlegs comencen a preguntar a través d'enquestes si la gent està satisfeta amb

la seva vida, amb la seva salut, situació financera, etc. A Economia, nosaltres assumim que els individus es comporten d'una manera o d'una altra per maximitzar o millorar el seu benestar. Si jo agafo totes les respostes que em donen els individus i les analitzo estadísticament i comparo aquestes respostes amb la situació dels individus al llarg del temps, puc entendre diverses coses. Entendré, per exemple, què els importa, quines coses són rellevants pel seu benestar? És molt important, però, que quan estudiem les preguntes no comparem una persona amb una altra, sinó que analitzem una persona al llarg del temps perquè cadascú té la seva personalitat. Aquests estudis són molt rellevants quan es tracta de prendre decisions relacionades amb les polítiques públiques, perquè permeten saber com afectarà una decisió determinada al benestar de les persones. Aquest tipus d'estudis estan molt a prop del que fa la Sociologia, la Psicologia, les Ciències Polítiques?

No tenim cap 'panel' a nivell català per poder estudiar la nostra societat

Com obteniu les dades?

Les enquestes *panel* són molt costoses, requereixen molts recursos i institucions de recerca molt sòlides perquè es puguin fer al llarg del temps. A Catalunya tenim el cas del *panel* de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD) de la Fundació Bofill que es va deixar de fer per un tema de recursos econòmics i no tenim cap altre *panel* a nivell català per poder estudiar la nostra societat.

En general, trobeu aquests recursos? És fàcil o difícil trobar-los?

És difícil. Aquest és part del problema. Jo vaig venir aquí el 2007 i el primer que vaig fer va ser mirar a veure què podia fer amb les dades per intentar entendre millor el país on anava a viure i d'on sóc. És bastant frustrant perquè és molt difícil poder fer alguna cosa. Dades *panel* en tenen a molts països europeus, Estats Units, Austràlia? També hi ha d'altres països més pobres que en tenen perquè li donen molt de valor, o països encara més pobres que en tenen perquè hi ha organitzacions internacionals que els donen suport. Aquí, però, hi ha molt poca cosa. A més a més, hi ha falta de simpatia envers les preguntes subjectives, que és una cosa que considero que ja està superada a molts països, però no a aquí.

En quin sentit?

Es considera que preguntar a la gent com se sent no ens hauria d'importar perquè és subjectiu i no ens serveix per res. En general, és mal vist preguntar a la gent com se sent. Hi ha molts països, com Nova Zelanda, que quan el govern pren decisions utilitzen el *happiness dashboard*, que és un panell en el qual hi ha incloses les variables que són rellevants per al benestar de la població. Aquí, jo recordo l'any 2007 o 2008 que el conseller Saura va fer una cosa similar tenint en compte la felicitat i els diaris se'n reien. Tenim un problema de dades molt gran.

I a nivell espanyol tampoc hi ha dades de satisfacció?

És el mateix. Estan una mica millor els espanyols que nosaltres, però la situació és molt similar. A nivell espanyol tenen una altra sort, perquè hi ha enquestes internacionals que no són representatives a nivell de comunitat autònoma però que sí que ho són a nivell estatal. Tot i així, les dades d'educació, per exemple, són un misteri en aquest país. Jo he intentat aconseguir dades per entendre l'impacte que ha tingut la CoViD-19 i el confinament en els nivells educatius de nens de diferents orígens socio-econòmics. Per fer això es necessiten les notes de la selectivitat i les notes escolars del curs anterior, és a dir el batxillerat, i comparar-les per veure si hi ha hagut un impacte diferencial. Aquestes dades les tindrem l'any 2022, quan ja serà massa tard per aplicar les mesures.

Si els governs només es deixen aconsellar per epidemiòlegs, vol dir que no els importa el benestar de les persones

Qui hauria d'utilitzar els resultats dels estudis que feu, els governs o la gent?

Jo penso que els governs els haurien d'utilitzar a favor de la gent. L'exemple de la pandèmia és molt clar: ningú no s'ha preocupat de la felicitat i el benestar de les persones. La salut és un element fonamental, però no és l'únic. Hi ha moltes altres coses que ens poden afectar a llarg termini, com l'angoixa i les conseqüències econòmiques, que han sigut molt diferents segons la classe social de les persones. Totes les polítiques tenen un cost i un benefici, i els polítics han de fer-ne un balanç. Si l'únic objectiu és eradicar la CoViD-19 a qualsevol preu i només es deixen aconsellar per epidemiòlegs, vol dir que no els importa el benestar de les persones.

Vols dir que si es tinguessin en compte els efectes no desitjats d'una política restrictiva de la mobilitat, per exemple, potser es prendrien d'altres decisions.

Exacte. Això no vol dir que jo estigui en contra del confinament, però hi ha moltes maneres de confinar, moltes duracions possibles del confinament i molts grups poblacionals a qui confinar.

Creus que el confinament tindrà efectes negatius a llarg termini?

Pot ser. Ningú no ho ha estudiat suficientment i no ho sabem. Clarament, però, hi havia moltes mesures que s'haguessin pogut prendre de cara al benestar poblacional. Per exemple, que la gent que viu sola hagués tingut la possibilitat d'escollir una família i poder anar-la a veure. Amb el confinament han deixat soles a moltes persones, i si una persona és gran potser s'hagués pogut trobar amb alguna altra persona gran -tenint en compte que ambdues haguessin practicat la distància social durant dues setmanes sense presentar símptomes. I no només la gent gran. Una persona de 40 anys que viu sola i no té fills podria haver triat també una família. O el mateix amb la gent jove: que cada persona jove escollís un amic a qui poder anar a visitar. No cal obrir els bars de cop i volta i que tothom es pugui reunir, però potser hagués sigut millor que la gent hagués pogut entrar en contacte amb un amic, després amb dos? I moltes altres coses. Es tracta de deixar marge a la creativitat per tal d'adoptar mesures que tinguin sentit.

Per tant, les polítiques públiques haurien d'incorporar la variable del benestar.

Totalment. La salut és bàsica, però no és l'única cosa a què s'ha de donar importància.

Abans has dit que a Nova Zelanda tenen en compte el factor benestar. Hi ha altres països que també ho facin?

Sí. També hi ha molts projectes a nivell local, com ara a Nova York. Hi ha, també, un índex de l'OECD anomenat *better life index* que inclou set indicadors que ells consideren fonamentals per tenir una vida millor, i estudien com evolucionen al llarg del temps. Es té en compte quines coses són rellevants per les persones com ara els diners, tenir una feina de qualitat, el temps lliure, tenir un capital social important amb capacitat de confiar en els altres, viure en una societat cohesionada? Hi ha molts factors rellevants per al benestar.

[noticiadiariambautor]93/170[/noticiadiariambautor]

Això té a veure amb l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH) com a alternativa al PIB?

Hi ha una diferència fonamental entre l'IDH i el *better life index*, i és que el primer és objectiu i el segon subjectiu. En el cas de l'IDH els investigadors decideixen quins indicadors són rellevants pel benestar dels individus o d'un país i quin pes tenen dins aquest índex. El *better life index* ho fa a l'inrevés: observa què és l'important per a la gent i com evoluciona. Des de la perspectiva del benestar preguntem a les persones com de felices són i després analitzem quina és la seva situació personal per descobrir a quins factors donen més importància o menys. Tenint en compte,

evidentment, que la situació de les persones pot canviar i que s'hi poden adaptar o no. Per exemple, la situació econòmica d'una persona pot passar a ser dolenta. La gent es pot adaptar a uns nivells d'ingressos inferiors, però no a la pobresa. Hi ha un nivell de renda mínim que si el baixes et trobes en situació de pobresa i a això la gent no s'hi pot adaptar: es poden passar anys i anys sent pobres, però seguiran igual d'infeliços. A allò que la gent sí que s'adapta és a rebre un 10% o 15% menys de renda mentre no es creui el llindar de la pobresa. Tot això són coses que s'han de considerar.

Aquests estudis els fas en el marc de l'Institut d'Anàlisi Econòmica del CSIC. Com es financen aquest tipus d'estudis, qui els promou, on se't permet treballar aquest tema que aquí no es gaire conegut ni valorat?

L'Institut d'Anàlisi Econòmica el CSIC finança les nostres investigacions, tant els sous com l'edifici. A més a més, els investigadors demanen projectes tant al ministeri com a la Generalitat i a organismes internacionals. Amb aquests projectes es poden finançar investigadors que t'ajudin, a pagar bases de dades, enquestes, etc.

Us presenteu a convocatòries de recerca competitives.

Sí. A més a més, pel tema que estudio, hi ha vegades que se't demana que investiguis algun tema en concret per després fer-ne alguna cosa més pràctica. El Banc Mundial, per exemple, et pot demanar una investigació més específica.

Les institucions del país t'han demanat alguna vegada un estudi?

No. Hi he de pensar per no equivocar-me, però diria que no.

Ara estàs al World Wellbeing Panel. Ens pots explicar què és?

És un *panel* que va començar a la London School of Economics, que han traspassat a Barcelona i del qual en sóc ara la directora, juntament amb la resta de l'equip directiu. És un *panel* d'experts que treballen en temes de benestar de diferents disciplines. Hi ha sociòlegs, psicòlegs, economistes, etc. Cada dos mesos se'ls fa alguna pregunta rellevant en el context d'aquell moment. Aquest mes se'ls ha preguntat si quan es decideixen polítiques de confinament s'ha de tenir en compte el benestar emocional de les persones, com acabem de comentar. Es fan les preguntes i han de respondre si hi estan d'acord o no, i en quin percentatge. Els resultats es publiquen a la pàgina web i es difonen. I a vegades surten a les notícies i tot, perquè l'objectiu és contribuir al desenvolupament de polítiques públiques que tinguin el benestar com a fonament.

En el cas de la gent gran, s'ha plantejat aquest debat encara que no ha tingut gaire ressò més enllà de les xarxes socials. Ens preguntem si és realment necessari preservar la salut de persones de més de 80 anys, que moltes vegades no tenen gaire salut, i aïllar-los dels seus familiars a costa del seu benestar emocional. Molta gent gran prioritza el benestar. I no hi ha hagut un debat públic i madur sobre aquesta qüestió. Això és un exemple de com determinades polítiques no tenen en compte el benestar emocional o la felicitat de les persones.

A part de medi ambient, quins altres temes has treballat?

Normalment ens especialitzem en un tema però tenim persones a l'entorn que ens animen a participar en projectes que potser no són de la nostra àrea però on podem aportar una visió diferent. Un altre tema que he treballat ha sigut l'impacte que havia tingut l'arribada d'immigrants a Espanya en termes d'on es van situar. Aquesta és una literatura que comença als Estats Units, sobretot, per la segregació ètnica entre afroamericans, llatinoamericans, etc. que explica com es van segregar residencialment.

Quina va ser la conclusió?

Va ser molt interessant: vam arribar a la conclusió que aquí no hi ha la segregació residencial que hi ha en d'altres llocs, com ara els Estats Units, perquè a nivell estatal hi va haver dos fenòmens que es van compensar. Per una banda, en les àrees densament poblades dels centres de la ciutat, com ara el Raval, hi va haver desplaçament perquè van arribar-hi immigrants amb nivells econòmics més baixos perquè acabaven d'arribar, i els nadius se'n van anar a d'altres barris menys densament poblats. D'altra banda, van arribar molts immigrants a l'època del *boom* de la

construcció i molts d'ells hi van treballar. Es van crear molts barris residencials nous fora de les ciutats i vam veure que en aquelles àrees, on el 2002 pràcticament no hi havia cap edifici i el 2010 estaven poblats, hi van anar en proporcions similars en termes de ràtio tant els immigrants com els nadius. És a dir que els nivells percentuals de persones immigrants que teníem a Catalunya es mantenien als barris de nova creació. Per tant, aquests fenòmens es contraresten i no observem un desplaçament o una segregació. Hi va haver molts llocs que funcionaven com a punt de trobada entre immigrants i nadius, com ara les escoles. La importància de la residència és que sigui part de la teva xarxa i puguis formar part de la comunitat. És una sort que hi hagi hagut molts punts de trobada entre immigrants i nadius a les zones residencials.

Per Ferrer, estar a l'atur té un efecte molt negatiu en la felicitat, ja que per a moltes persones la reducció d'ingressos no és la pitjor part d'estar aturat. Foto: Barcelona GSE

La Barcelona Graduate School of Economics ha publicat un *paper* sobre com la personalitat influeix en la comparativa d'ingressos. Ho pots explicar una mica?

Una de les coses que més literatura va generar quan els economistes es van posar a estudiar el benestar va ser el paper que tenen els ingressos en la felicitat de les persones. I com ja et pots imaginar no tenen un paper tan important com ens pensàvem. Hi ha coses que són molt més importants, com per exemple tenir feina. Estar a l'atur té un efecte molt negatiu en la felicitat, però és un efecte que va molt més enllà dels ingressos i, de fet, per a moltes persones la reducció d'ingressos no és la pitjor part d'estar aturat. Aleshores van sortir molts articles intentant explicar el motiu pel qual la correlació entre els ingressos i la felicitat no era tan forta i una de les explicacions que van trobar va ser la renda relativa. La conclusió és que si tothom incrementa la renda de la mateixa manera, la gent està igual de feliç del que estava abans. Articles recents expliquen que des d'un punt de vista econòmic és millor créixer a poc a poc i de manera sostenible perquè, si és fa a l'inrevés, tot el que es guanya es perd en una crisi amb un impacte brutal a través de pobresa, atur? Per tant, és molt millor tenir un creixement petit i sostenible al llarg del temps, que és el contrari del que tenim aquí.

Per tant, la desigualtat ens fa infeliços.

Viure en societats desiguals, pobres, amb grans taxes d'atur i poca cohesió social té efectes en la felicitat dels individus, s'ha comprovat. Ser més ric no et fa més feliç, però ser més pobre sí que et fa més infeliç. Tots aquests estudis podrien tenir implicacions pel que fa als impostos. Simplificant-ho una mica: si el meu veí es compra un cotxe de luxe, això provocarà un efecte d'externalitats negatives i farà que jo me'n vulgui comprar un. Per tant, si volem que la gent es compri molts cotxes, només cal subvencionar-ne uns quants i la gent ja se'n comprarà més. D'altra banda, si creiem que comprar un cotxe de luxe té un efecte negatiu, se'n podrien pujar encara més els impostos. Nosaltres vam intentar descobrir quins grups de personalitats es veien més afectats per aquestes comparatives, perquè no per tothom té el mateix impacte el cotxe o el sou del seu veí.

Quina va ser la conclusió?

El *locus of control* és un tret de la personalitat que fa referència a si les persones creuen que tenen, o no, el control sobre la seva vida. La gent interna pensa que ells tenen el control sobre la seva vida i que les decisions que prenen són les que la impacten. La gent externa, en canvi, són els que pensen que són els altres qui prenen decisions i que les coses passaran de la manera que hagin de passar independentment de les seves accions. El que vam veure va ser que la gent externa reacciona pitjor a la desigualtat perquè la considera una desgràcia del destí.

Estàs definint la personalitat o la ideologia de les classes mitjanes i de la classe obrera?

Aquesta mesura se suposa que és de personalitat, però si llegeixes les preguntes que fan els psicòlegs t'adones que s'assemblen una mica a la ideologia. Però de la manera que ells ho plantegen és un tret de la personalitat i que no depèn tant del teu entorn. Seria interessant intentar buscar la correlació entre personalitat i ideologia. Caldria descobrir a partir de quina edat es fixa aquest tret de la personalitat i mirar si la ideologia també es fixa a partir d'una edat, o si la ideologia depèn més de variables externes que no pas la personalitat. Això voldria dir que hem trobat una variable de la personalitat que determina la ideologia.

Allò que determina el benestar és el que tens, el que aspirem a tenir i finalment la personalitat

Hi ha d'altres factors laborals que influeixen en la felicitat?

Per resumir-ho, el que determina el benestar és el que tens, el que aspirem a tenir i finalment la personalitat. El que aspirem a tenir depèn del teu passat. Depèn de factors com la renda que tenien els teus pares, perquè això et va generar unes aspiracions i expectatives. Depèn també del nivell de vida del teu grup de referència, depèn de l'educació que hagi tingut? L'educació, per exemple, és una variable que fins abans de la crisi sortia negativa a molts països europeus. Es deia que la gent quan estudiava agafava unes aspiracions del tot irreal que no es corresponien amb les oportunitats que hi havia. En canvi, a Espanya, l'educació ja aleshores era positiva, perquè tot i que podia ser veritat que les aspiracions no es corresponien amb la realitat, et donava accés a un treball estable. I ara, cada vegada més, l'educació és un factor positiu.

Per tant hi ha correlació entre major nivell educatiu i felicitat. Creus que s'hauria de promocionar la formació professional per poder garantir un ajustament entre aspiracions i perfil laboral?

Sí. El sistema educatiu d'aquí em sembla totalment equivocada si el que volem és que la gent pugui desenvolupar al màxim les seves capacitats i ser feliç. Gràcies a la crisi hi ha més gent que s'ha apuntat a la formació professional i ha baixat el fracàs escolar. De totes maneres, Catalunya té un fracàs escolar molt gran, però a la vegada té molta gent a la Universitat. No té un punt entremig i està en una situació molt polaritzada. El mateix passa amb la feina, perquè hi ha molta gent amb

feina i molta altra que no en té. El que veiem és que estudiar et dóna accés a feina. Potser no et dóna accés a un salari molt alt, però és important per trobar feina.

Observem que la satisfacció de treballar a temps parcial és més elevada en les dones que en els homes, i això és per les diferents aspiracions que solem tenir

Podem aplicar els estudis del benestar a les desigualtats entre homes i dones?

Una diferència molt clara entre els homes i les dones és la satisfacció amb la feina. Observem, per exemple, que la satisfacció de treballar a temps parcial és més elevada en les dones que en els homes, i això és per les diferents aspiracions que solem tenir. Del que nosaltres estudiem les diferències són molt socialitzades i institucionals. Segur que n'hi ha de moltes altres però que s'emmarquen en altres disciplines com la Psicologia, la Biologia, etc..

Hi ha més dones en Economia ara que abans?

Doncs és al contrari. Hi ha preocupació perquè el percentatge de dones que estudien Economia està disminuint, és més baix del que ja era abans. Economia mai ha sigut una disciplina que ha atret gaires dones.

Pensava que sí.

Administració i Direcció d'Empreses sí, però Economia no. La gent relaciona l'economia amb la macroeconomia, les matemàtiques, les finances? I aquests són temes que no solen atraure gaire dones. Dins els diferents camps de l'Economia, hi ha molts més homes fent macroeconomia, finances i matemàtiques, i moltes més dones fent temes d'educació, de salut, de comportament, mercat laboral, igualtat de gènere? En definitiva, les dones tendeixen a decantar-se per temes més socials.

Això és un patró general, no només passa en l'Economia.

Exacte, però com que la gent té una visió de què és l'Economia que no es correspon, nosaltres creiem que si la gent tingués més coneixement del què és l'Economia i veiés que un percentatge molt gran d'aquesta matèria és la seva dimensió social, hi hauria més dones que voldrien fer aquesta carrera.